

N:o 88.

Af herr **Widén**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande skogsarbetarnes ställning och lefnadsförhållanden i Norrland m. m.

En fråga, som på de senare åren börjat tränga sig fram till allt större beaktande, är frågan om de norrländska skogsarbetarnes ställning och lefnadsförhållanden. Då denna fråga är af den allra största betydelse för den norrländska skogsskötseln och därmed för hela denna landsdels utveckling samt den redan börjat tagas om hand på vissa enskilda håll, har jag ansett angeläget att i tid påkalla äfven statsmakternas uppmärksamhet för densamma.

I första rummet har uppmärksamheten på denna fråga väckts från läkarehåll. Vid svenska provinsialläkareföreningens årsmöte i Sundsvall den 8—10 juli 1907 väcktes af extra provinsialläkaren i Frostvikens distrikt A. Hassler denna fråga till lif medelst ett föredrag öfver ämnet: »Hvad bör och kan åtgöras till förbättring af skogsarbetarnes bostadsförhållanden under afverknings- och flottningstiden?» I detta föredrag lämnar han en, på vissa punkter kanske nog så drastisk, skildring af skogsarbetarnas lefnadsförhållanden. Han erinrar om att frågan förr varit föremål för behandling och omnämnd såväl i åtskilliga förste provinsialläkares rapporter som i tidningspressen. »Missförhållandena», säger han, »gälla i första hand bostäderna, timmerkojorna med deras trångboddhet, otroliga snusk och i hög grad hälsovådliga beskaflenhet i öfrigt; i närmaste anslutning härtill och under slika förhållanden psykologiskt lättförklarligt kommer det eländiga tillståndet med mat och beklädnadsfrågan.» — —

»Typen för en norrländsk timmerkoja torde vara de fleste bekant, om ej annat så genom någon fotografi, där hon tar sig nog så pittoresk ut i den snötungda skogen. Till jämförelse med dem på andra trakter lämnas härmed en beskrifning öfver en sådan från norra Jämtland. Uppförd af otimradt virke med sparsamt mellanlägg af mossa eller hö, som ofta till följd af slarfvigt arbete bortfaller, så ett ej blott vinden har fritt spelrum utan äfven t. o. m. hela handen kan föras ut genom luckorna, är kojans afdelad i två rum för arbetare och hästar.

Rummet är längs ytterväggarna försedt med en sammanhängande hylla af klufna smågranar för den gemensamma bädden, som för öfrigt består af litet hö, gamla säckar och mer eller mindre af ohyra besatta klädespersedlar; i midten af kojans tronar eldpallen, öfver hvilken rökhuften fortsätter i en alltid öppen »skorsten», i regeln bestående af en packlåda, hvars botten utslagits — något försök till tätning eller annan åtgärd för att få röken att verkligen passera lådan-skorstenen torde sällan stå att finna. Men där finns ju godt drag genom väggarna, och i regeln måste ändå dörren öppnas, då för en normal människa kölden är att föredraga framför brandröken. Inför dessa just ej behagliga alternativ stå dock de stackars invånarna — en olidlig hufvudvärk af röken eller otrefnad och förkylningar genom det kalla draget. Golfvet i kojans består af marken, sådan den befinner på platsen, med ett lager af spån efter upptimringen, men under vinterns förlopp förvandlas det sakta men säkert i en sur och stinkande smörja af kol, allehanda affall och matrester — en veritabel »køkkenmodding». All denna härlighet upplyses i bästa fall af ett par minimala fönstergluggar, där ej enda tillgången för ljuset är dörren och rökfånget. Rundt om väggarna sitta hyllor med fläskbitar, sockerstycken och brödpaket i ljuflig blandning med svarta tobäckssnuggor och smutsiga klädespersedlar; omkring eldpallen och i taket hänga blöta skodon och plagg. Detta snuskiga hullerombuller kan ju ej direkt skrivas på arbetsgifvarens konto, men man må endast hafva klart för sig, att i denna trängsel och i detta mörker kan svårligen någon ordning eller ens något behof af ordning finnas bland en hop uttröttade, genomsvetta eller genomblöta arbetare, som endast tänka på att få i sig någon föda och sedan söka hvila. —

På den trånga eldpallen skall så matlagningen ske — ofta för hvarje person särskildt — och här komma vi till en mycket viktig punkt i denna mörka tafla: denna matlagning består i 9 fall af 10 i stekning af amerikanskt fläsk och kaffekokning, och detta morgon, middag och kväll dag ut

och dag in under flera månader. Att denna ytterst enformiga kost i längden måste hafva ett fördärflikt inflytande på allmänna hälsotillståndet och därmed på arbetsförmågan och inkomsten — allt arbete betalas efter ackord — är själfklart.

Ofvan berörda förhållanden gälla för arbetet i skogen vid timmerdrifningen; vårens flottningar bjuda på om möjligt ännu orimligare, för den oinvigde otroliga förhållanden. Under detta ytterst uppslitande och ansvarsfulla arbete saknas i regeln tillgång till äfven en så enkel bostad som kojans; arbetaren är här hänvisad att tillbringa de mycket sparsamma hvilstunderna på den ännu frusna marken utan annat underlag än i bästa fall litet granris och utan annat skydd mot vårens nyckfulla väderlek än det, som vildmarken bjuder djuren».

För att ernå en ändring i dessa förhållanden ifrågasatte d:r Hassler, att lagen angående skydd mot yrkesfara måtte utsträckas att gälla skogs-handteringen i de norrländska skogarne, hvarjämte han föreslår vissa bestämmelser rörande timmerkojornas beskaffenhet, såsom att »kojorna uppföras af tillräckligt skradda stockar, så att väggarna efter vederbörlig diktning blifva dragfria;

ett tätt och fast golf inlägges, äfvenledes dragfritt;

eldpallen bör bibehållas för upplysning och torkning, men skorstenen infogas tätt i taket och göres tillräckligt hög för att förekomma inrökning, hvarjämte rökgången förses med spjäll;

för matlagning och för uppvärmning insättes i kojans en — eller i större kojor två — järnspisar med plåtskorsten;

dörren göres dragfri, och minst två fönster af 1 kvadratmeters yta insätts, hvarjämte på kortväggarna uppslås skåp för förvaring af matvarorna, och framför fönstren fällbara bord placeras;

liggbritsarne afdelas genom tillräckligt höga bräden i skilda sofbänkar af minst 75 centimeters bredd, och hvarje liggplats förses med halmstoppad madrass och kudde».

»Med antydda förändringar», säger han, »regleras beläggningen i kojans till ett resonligt mått och en efter rådande undantagsförhållanden lämpad bostad skulle vinnas, som utan betänkligheter kunde godtagas».

Vidare påyrkar han, att åtminstone i de större kojorna en särskild karl anställes för matlagning, städning, tvätt och renhållning af kläder o. s. v. samt en gemensamt drifven proviantering och hushållning, hvilken borde väsentligt nedbringa kostnaden därför.

För flottningsledningerna erfordras uppförande af kojor på rimligt afstånd och af något bättre kvalitet än ofvan skisserade normalkoja, då dessa behöfva tagas i anspråk oftast hvarje år, eller ock, om så anses lämpligare och mindre betungande, sofsäckar af godkänd kvalitet.

Uppförandet af kojor borde påligga arbetsgifvaren eller hans ombud och ej bortslutas vid entreprenad.

Dette ur Hasslers föredrag.

Efter en diskussion, hvarunder läkare från andra norrländska län i hufvudsak vitsordade Hasslers skildring, beslöts att genom förste provinsialläkarne i Norrland och Dalarne inhämta upplysningar i ämnet från respektive tjänsteläkare, hvilka borde meddelas provinsialläkareföreningens styrelse.

Jag har satts i tillfälle att taga del af de yttranden, som på prund häraf afgifvits af provinsialläkare och extra provinsialläkare i Jämtlands län. Af dessa läkare vitsorda nästan alla riktigheten af Hasslers uppgifter, äfven om några anse dem lida af någon öfverdrift, samt behovet af åtgärder. Så säger extra provinsialläkaren i Rätans distrikt, att han » varit i tillfälle konstatera alla de i nämnda föredrag påpekade svåra missförhållanden, intet nämnt och intet glömdt»; hvarjämte han bestrider för Jämtland och Härjedalen riktigheten af det gjorda påståendet, att allmogens vanliga lif i hemmen icke vore bättre. Extra provinsialläkaren i Hamnerdals distrikt säger, att »hans iakttagelser och erfarenheter beträffande skogsarbetarnes bostadsförhållanden m. m. i intet hänseende afviker från hvad dr Hassler i sitt föredrag öfver detta ämne framhållit». Extra provinsialläkaren i Stuguns distrikt upplyser, att skogsarbetarnes lefnadsförhållanden därstädes »öfverensstämma i hufvudsak med de i dr Hasslers föredrag beskrifna, med reduktion af delvis förekommande öfverdrifter» o. s. v.

Enligt den redogörelse, som vid provinsialläkareföreningens årsmöte i Stockholm 1908 aflämnades för de upplysningar, som i detta ämne inhämtats genom förste provinsialläkarne i Värmland, Dalarne och Norrland, hade 46 tjänsteläkare inkommit med upplysningar; och af dessa instämman omkring 30 eller de fleste, som på området ifråga förmått sig hafva egen erfarenhet, hufvudsakligen i dr Hasslers uttalanden. Detta gäller framför allt timmerkojorna samt hvad därtill hörer under själva afverkningen. Här betonas särskildt af några läkare det sorgliga faktum, att minderåriga, så fort de vid 13—14 års ålder blifvit konfirmerade, kastas ut i skogen att deltaga i arbetet, till stor våda för de ungas hälsa. Åtskilliga läkare, ett tiotal, säga sig sakna personlig erfarenhet i frågan. I ungefär lika många distrikt uppgifves, att inga timmerkojor finnas; utan där äro på grund af mindre afstånd och bättre kommunikationer skogsarbetarne under arbets-

perioden inlogerade uti hyrda rum i byar, gårdar och äfven fäbodas, af hvilka sistnämnda en del uppgifvas vara något så när vinterbonade. En eller annan läkare uppgifver timmerkojorna vara väl inrättade med ordentligt golf, murad spis och skorsten eller åtminstone i bättre skick än Hassler omnämner. Därjämte framställas erinringar eller ändringsförslag i afseende å det af honom antydda sättet för kojornas inrättande. Det betonas äfven af en eller annan, att en stor del af arbetarne själfva vilja hafva det på det beskrifna sättet och att arbetet på öfvertygelsens väg därför är mycket viktigt.

Beträffande de åtgärder, som anses böra vidtagas, framhålla en del läkare, att lagen angående minderårigas användning till arbete i industriellt yrke samt yrkesfarelagen böra i tillämpliga delar blifva gällande äfven beträffande skogsafverkningen och timmerflottningen. En provinsialläkare anser »frågan böra öfverlämnas till yrkesinspektionens utredning».

Hvad angår förhållandena vid flottlederna anser en del läkare förbättringar för manskapet här vara allra mest behöfliga.

Detta innefattar i korthet hufvuddragen af hvad från läkarehåll hittills i denna sak förekommit. Äfven om erfarenheterna kunna vara olika på olika orter, äfven om i en del skildringar en viss öfverdrift understundom kan göra sig märkbar, och äfven om meningarna ännu äro föga stadgade om hvad som kan och bör göras, är det dock uppenbart, att förhållandena icke äro tillfredsställande, utan att något bör åtgöras för att få dem bättre.

Men det är icke endast från de hygieniska fordringarnas målsmän, som man haft uppmärksamheten fäst på denna angelägenhet. Äfven skogsägarne och skogshandteringens yrkesmän hafva insett vikten af att i Norrlands skogsbygder äga en under sund och ekonomiskt betryggande förhållanden lefvande god skogsarbetarekår. Jag har mig bekant, att trävarubolag — och sådant vitsordas jämväl i provinsialläkarnes uppgifter — tagit sig an sina skogsarbetare för att göra deras lif drägligare, till deras nyttnande uppfört timmerkojor af annan och bättre beskaffenhet, än ofvan skildrade, samt äfven i öfrigt vidtagit åtgärder för bättre tillgodoseende af dessa arbetares förhållanden. Men härmed är det ej nog; åtgärderna härutinnan böra sättas i system, så att de kunna mera allmänligen genomföras. Det är endast härigenom de sociala vådor kunna aflägsnas, som eljest kunde blifva följderna af ett låt-gå-system i detta stycke.

Från skogshandteringens målsmän har äfven en annan sida af denna arbetarfråga påkallat uppmärksamhet, om än denna på det närmaste sammanhänger med den ofvan berörda. Och det är behovet af rikligare och

delvis äfven bättre kvalificerade arbetskrafter för skogarnas skötsel i Norrland. Vid Norrlands skogsmannaförbunds årsmöte i Sollefteå 1907 framfördes denna sak af jägmästaren Harald Wedholm; och den dryftades vidare vid föreningens för skogsvård i Norrland årsmöte i Östersund år 1908. Särskildt framhölls där egnahemsfrågans betydelse för vinnande af detta mål. Ju mera krafven på en fullt rationell skötsel af skogstillgångarna göra sig gällande, framhåller Wedholm, dess mera gör sig ock gällande behovet af duglig arbetskraft. »Råmaterialets stegrade pris, förbättrade kommunikationer och en mångsidigare industriell användning af virket hafva framtingat en noggrannare aptering af virket vid afverkningen och en varsammare behandling af detsamma vid transporten; men inom detta område står ännu mycket att vinna genom vana och intresserade arbetare. Tillsyn öfver sådant arbete kan näppeligen göras fullt effektiv. Det skulle af förmännen kräfvat allestädesnärvaro». Han pekar vidare på de skogskultur- och andra skogsvårdsarbeten, som på sista tiden börjat vidtagas »och för hvilka arbetsfältet årligen förstoras». Allt som allt, behovet af duglig arbetskraft blifver stadigt större. Emellertid »det börjar redan förnimmas brist på arbetskraft, där skogsvårdsarbeten i någon utsträckning planeras. Och ändock är det blott ett fåtal skogsägare, som ännu igångsatt dylika arbeten och säkerligen ingen, som uppbringat dem till full motsvarighet ens med den löpande afverkningen». Han förordar därför åtgärder i ändamål att få till stånd nedsättandet af fasta skogsarbetare på därtill lämpliga platser i skogarna, hvaraf han vill för framtiden söka få fram »icke blott den erforderliga kvantitativa ökningen i arbetskraft», utan äfven en arbetskraft, som är »fullt kvalificerad för de mera grannliga arbeten, som ingå i skogsskötseln».

Det är, framhåller Wedholm vidare, högst angeläget, att åtgärder vidtagas i syfte att skogsarbetarne icke behöfva arbeta under ogynnsammare förhållanden än vare sig industri- eller jordbruksarbetarne. »Jag har sökt visa», säger han »att det är till skogsägarnes nytta, ja, rent utaf en nödvändighet för skogarnas skötsel, att det vidtages bättre anordningar för den härtill erforderliga arbetskraften. Men det är också endast en gärd af rättvisa». Och därpå fäster han uppmärksamheten på skillnaden mellan de åtgärder, som vidtagits för att förbättra sågverksarbetarnes förhållanden, och det stillastående vid den gamla dåligheten, som gjort sig gällande för skogsarbetarnes vidkommande.

Det är enligt Wedholms mening en fast skogsarbetarebefolkning, som bör med därtill tjänliga åtgärder uppmuntras att slå sig ned i skogsbygderna. Rörande beskaffenheten af dessa åtgärder eller sättet för upplåtelse

serna har han icke yttrat sig i föredraget; det skulle bero på en kommande utredning att finna det lämpligaste sättet därför.

Vid ofvan omnämnda möte i Östersund uttalade sig ock mötet bland annat för önskvärdheten af att alla skogsägare måtte söka bereda sina skogsarbetare möjlighet till bosättning å lämpliga lägenheter å eller i närheten af arbetsfältet. Och tänkte man särskildt på att detta kunde ske i form af egna hem, hvilket därför borde genom lämpliga åtgärder underlättas.

Hvad som ofvan anförts har gällt närmast med afseende på enskilda skogsägare eller skogsafverkare. Men det gäller äfven med afseende på staten såsom skogsägare. I allmänhet torde skogsafverkningsarbetarne icke hafva det bättre på statens skogar än på de enskildas. Åtgärder äro äfven här icke mindre af nöden. Huruvida och i hvilken mån dessa böra läggas på skogsägaren eller afverkaren torde en blifvande utredning få klargöra. Att äfven från statens sida åtgärder äro angelägna för att erhålla en duglig skogsarbetarestam, är emellertid uppenbart. Därhän syftade väl ock de upplåtelser af skogstorp, som under senaste årtionden ägt rum på statsskogarna i de båda nordligaste länen, men klagomålen rörande verkningarna af dessa upplåtelser äro alltför många, för att det skulle vara att anbefalla att, utan vidare, taga dessa till efterföljd. Enligt trontalet har man att förvänta proposition om upplåtelser i utsträckt omfattning af egna hem på kronans egendomar. Måhända kan genom dessa upplåtelser äfven den här berörda synpunkten i viss mån tillgodoses.

Med det ofvan anförda tror jag mig hafva påvisat, att skogsarbetarefrågan i Norrland, från olika synpunkter och af intresserade från skilda läger, börjat tilldraga sig en förtjänt uppmärksamhet. För en rätt insikt om dess stora vikt torde härtill endast behöfva erinras om den ofantliga betydelse, som skogarna i Norrland samt ett ändamålsenligt och framtidsmässigt tillgodogörande af desamma hafva för hela vårt land och dess ekonomi. För en rätt utveckling af den norrländska skogshandteringen är det icke minst betydande momentet, huru arbetarefrågan i framtiden skall gestalta sig.

För detta ändamål synes det mig af vikt, att statsmakterna här gripa in och det utan dröjsmål; eljest kunna de lätt komma för sent. Endast genom ett dylikt ingripande kan det, som ofvan antydts, blifva system och enhet i det hela.

Hvad som främst behöfves är en utredning af frågan ur olika synpunkter, af hvilka ofvan berörts en del hufvudsakliga, utan att jag därför kan anse mig hafva uttömt ämnet. Och på denna utredning böra sedan

grundas de åtgärder, som för frågans rätta ordnande böra vidtagas.

Under åberopande af det ofvan anförda tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes

dels verkställa utredning såväl rörande skogsarbetarnes ställning och lefnadsförhållanden i Norrland samt, i den mån det finnes önskligt, äfven i andra i detta afseende därmed jämförliga landsdelar,

som ock angående de åtgärder, som må finnas nödiga för tillgodoseende af behofvet därstädes af en under sunna ekonomiska och hygieniska förhållanden lefvande duglig skogsarbetarestam,

och dels därefter vidtaga de åtgärder och, i den mån Riksdagens medverkan kräfvres, till Riksdagen göra de framställningar, som af denna utredning föranledas.

Stockholm den 26 januari 1909.

Johan Widén,

I motionen instämmer:

S. H. Kvarnzelius.
